

Για μια χούφτα αμπέλια: Αγιορειτών προστριβές και διαμάχες.

/ [Πεμπτούσια](#)

Ι.Μ. Ξενοφώντος (Φωτ.: Άρης Φωτιάδης)

Τα μετόχια, τα κτήματα των μονών εκτός Α. Όρους, τα καλλιεργούσαν οι πάροικοι δηλαδή οι κάτοικοι των γύρω χωριών, που πληρώνονταν από τις μονές για την εργασία τους. Ένας λόγος που οι αυτοκράτορες δώριζαν γη στα μοναστήρια ήταν για να απασχολούν του κατοίκους και να παράγονται αγαθά για την αυτοκρατορία, όπως σιτηρά και κρασί. Η κατοχή όμως εδαφών, και ιδίως αμπελιών, έφερε προστριβές από τα πρώτα χρόνια της ίδρυσης των μονών.

Στα μετόχια στέλνονταν ως οικονόμοι αγιορείτες πατέρες που είχαν την επίβλεψη της περιουσίας. Στα αγιορείτικα έγγραφα καθορίζονται λεπτομερώς περιοχές, σύνορα, έκταση των κτημάτων ακόμα και τι δέντρα υπάρχουν. Παράδειγμα: «αμπέλιον μοδίου τετάρτου εν ώ και δέντρα υπόκλημα, καρύα α΄» (Lavra II εγρ. 109) όπου ο μόδιος είναι 1 στρέμμα.

Στα μέσα του 9^{ου} αι. κτίζεται η Μονή Κολοβού που είχε αξιώσεις σε μια τεράστια περιοχή εντός και εκτός συνόρων του Άθω. Τελικά με χρυσόβουλο του 908 ορίζεται πως πρέπει να αρκείται στην ενορία Ιερισσού-Γοματίου.

Το 982 οι κάτοικοι της Ιερισσού αρνήθηκαν να επιστρέψουν μοναστηριακή γη αξιόλογη, νότια του χωριού, με τη δικαιολογία ότι είχαν ήδη φυτέψει πολλά αμπέλια στα κτήματα αυτά.

Το 1080 ξεσπά διαμάχη για αμπελώνα ανάμεσα στις Μονές Ιβήρων και Σαράβαρη. Προσέφυγαν στον Πρώτον του Όρους για την επίλυση της διαφοράς. Ήταν όμως Αύγουστος και πλησίαζε τρύγος, γι αυτό η συνεδρίαση των ηγουμένων τους έδωσαν 3 μήνες προθεσμία να μαζέψουν τον καρπό. Του Αγίου Δημητρίου έκαναν αυτοψία και επειδή οι μάρτυρες δεν μπόρεσαν να αποδείξουν σε ποιόν ανήκει το αμπέλι προτίμησαν το συμβιβασμό. Μοίρασαν στα δύο τον αμπελώνα και το κρασί της χρονιάς. (1)

Η Μονή Μεγίστης Λαύρας, από τις πλουσιότερες σε κτήματα, ήταν ο 'πρωταθλητής' στις διεκδικήσεις.

Γνωστή ήταν η διαμάχη της με την Μητρόπολη Θεσσαλονίκης καθώς και γη κατείχε πολύ στην περιοχή αλλά και τα πλοία της εμπορεύονταν στο λιμάνι της πόλης. Τέλη του 11^{ου} αι. υπάρχουν προστριβές ανάμεσα στη Μονή και τους Ανεμάδες για αγρόκτημα με κτίρια και παροίκους στα περίχωρα της Θεσσαλονίκης.

Το 1196 στην Κωνσταντινούπολη εκδικάστηκε μια διαφορά της Λαύρας με το σεκρέτο της θάλασσας, την τότε υπηρεσία εμπορικής ναυτιλίας. Το σεκρέτο επέμενε ότι αφού η μονή εμπορευόταν κρασί έπρεπε να πληρώνει το φόρο της δεκάτης. Η Λαύρα ζήτησε από τον αυτοκράτορα Αλέξιο Γ΄ Άγγελο να αντιγραφεί το χρυσόβουλο του 1102 με το οποίο ο Αλέξιος Α΄ Κομνηνός έδινε στη μονή εξκουσσία (φοροαπαλλαγή) για 4 πλοία συνολικής χωρητικότητας 6.000 μοδίων και να αναφέρεται ρητά η εξαίρεση των πλοίων της από τη φορολογία. Τελικά η μονή κέρδισε το δικαστήριο και εξαιρέθηκε του φόρου. (2)

Ίσως όμως το σεκρέτο της θάλασσας να είχε δίκιο. Την εποχή εκείνη το μόνο στοιχείο εξατομίκευσης του πλοίου φαίνεται πως ήταν η χωρητικότητα. Άρα 2 ή περισσότερα πλοία ίδιας χωρητικότητας και ίδιου πλοιοκτήτη θα μπορούσαν να επωφελούνται από έγγραφο που παρείχε εξκουσσία. (3)

Το μεγαλύτερο μέρος του 12^{ου} αι. το Ά. Όρος αντανακλά την παρακμή της αυτοκρατορίας. Έριδες, διαμάχες, οι μοναχοί ξεφεύγουν απ τα πνευματικά τους καθήκοντα. Κάποιοι φεύγουν αλλά και πολλοί έρχονται. Το Όρος δεν μπορεί να

θρέψει τόσους ανθρώπους και οι διαφορές για ιδιοκτησίες αυξάνονται. Το τελειωτικό χτύπημα δίνεται από την κατάληψη του Άθω από τους Σταυροφόρους. Ο λατίνος επίσκοπος διοικεί σαν σατράπης και οι μοναχοί ζητούν την βοήθεια του Πάπα.

Από το 1261 οι Παλαιολόγοι προσπαθούν να συντηρήσουν την ελληνική κληρονομιά αλλά η ένωση με τη Ρώμη προκαλεί σφοδρές ταραχές στο Όρος. Όταν ο Ανδρόνικος Β΄ αποκηρύσσει την ένωση οι μονές ευεργετούνται. Τότε όμως γίνονται οι επιδρομές των Καταλανών και το Όρος ζει μια τρομακτική περίοδο.(4) Μετά το 1330 με την ενίσχυση από το Βυζάντιο αλλά και τη σημαντική βοήθεια από Ρώσους και Σέρβους ηγεμόνες τα μοναστήρια αρχίζουν να ακμάζουν. Τον 14-15^ο αι. ιδρύονται άλλες 7 μονές. Σήμερα τα σκευοφυλάκια και οι βιβλιοθήκες φανερώνουν την λαμπρότητα και την πολυτέλεια που παρουσίαζαν τα μοναστήρια το 14-15^ο αι. Με τους Παλαιολόγους στην εξουσία οι μονές στον Άθω ανθίζουν και μαζί και τα αμπέλια τους. Στους επόμενους 4 αιώνες οι μοναχοί εξακολουθούν να φτιάχνουν κρασιά και να φυτεύουν κλήματα διαβάζοντας την ευχή: «Κύριε, Ιησού Χριστέ, συ η άμπελος η αληθινή και ο πατήρ σου ο γεωργός εστί».

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Ιωακείμ Παπάγγελου. 'Άμπελος και οίνος στη μεσαιωνική Χαλκιδική'. Ιστορία του ελληνικού κρασιού, εκδ. ΕΤΒΑ, 1992
2. Μαρία Γερολυμάτου. 'Εμπόριο οίνου από τη Μακεδονία και τη Θράκη προς την Κων/πολη κατά τους 10-12^ο αιώνες'. Τέχνη και τεχνική στα αμπέλια και τους οινεώνες της Β. Ελλάδας, εκδ. ΕΤΒΑ 2002
3. Ι. Κονιδάρη. 'Προσδιορισμός της ατομικότητας πλοίου στα βυζαντινά έγγραφα της μονής Πάτμου'. Αφιέρωμα σεις κ. Ν. Ρόκαν, Αθήνα 1985.
4. Γκράχαμ Σπηκ. Άγιον Όρος, εκδ. Ίνδικτος, 2005